

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Василюк Т. Г.

«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кваліфікаційна робота
студентки групи СП-м-22
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки

Галятовської Аліни Вікторівни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент Василюк Т. Г.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Галятовська Аліна Вікторівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
1.1. Сутність національно-патріотичної компетентності: аналіз поняття	10
1.2. Компетентнісний підхід у соціально-педагогічній діяльності	14
1.3. Особливості формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти	17
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
2.1. Визначення потенціалу закладу вищої освіти у формуванні національно-патріотичної компетентності студентства	21
2.2. Аналіз навчальних курсів спеціальностей 231 Соціальна робота та 011 Освітні, педагогічні науки	24
2.3. Розробка навчального модулю з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти	28
Висновки до другого розділу	31
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
3.1. Роль студентської ради у формуванні національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти	32
3.2. Методичні рекомендації педагогічним працівникам щодо формування національно-патріотичної компетентності студентів в освітньому процесі	34
Висновки до третього розділу	37
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41

Перелік умовних скорочень

ЗВО – заклад вищої освіти

МОН – міністерство освіти і науки України

НПК – національно-патріотична компетентність

КДПУ – Криворізький державний педагогічний університет

ВСТУП

Актуальність дослідження. Ніхто не міг уявити, що у XXI столітті європейську частину Євразійського материка захлисне війна. І хоча досвід війни у нашого народу історично є, проте ніколи не можна бути свідомо готовим до вторгнення ворога. З 24 лютого 2022 року життя пересічних українців кардинально змінилося. Покоління, яке знало про війну лише із книжок, меморіалів та парадів до Дня Перемоги, по справжньому зустрілося із ворогом віч-на-віч.

Трагічні та важкі часи в історії України вимагають постійної підготовки людей, зокрема молоді, до того, щоб попередити їх повторення. Саме тому ще з дитячого садочка усіх привчають любити свою Батьківщину, захищати її, знати та поважати національні символи, шанувати історичне минуле та героїв України. Патріотичне виховання є невід'ємною складовою освітнього процесу особистості.

Проблему формування патріотичної свідомості дітей та молоді ретельно досліджують О. Салата, О. Александрова, О. Шепетяк, С. Савченко, Т. Свирська, О. Матвійчук, Н. Волошина, І. Бушман, М. Михальченко, О. Сухомлинська, О. Горбань, М. Лисенко та інші.

Формування національно-патріотичного ставлення здобувачів освіти до рідної землі на засадах компетентнісного підходу досліджують С. Косянчук, Н. Бондаренко, О. Проскура, І. Жадан, О. Гевко, О. Олійник, Н. Ревнюк, А. Нісімчук та інші.

Впровадження компетентнісного підходу в освіту досліджують Н. Бібік, О. Малихін, І. Зязюн, І. Зимня, В. Ковальчук, Т. Василюк, Л. Ващенко, О. Овчарук, О. Пометун та інші.

Важливим також є питання професійної підготовки педагогічних працівників до здійснення патріотичного виховання здобувачів освіти, адже саме вони – вихователі, вчителі, викладачі – є суб'єктами цього процесу. Професійну підготовку педагогічних кадрів в науковій площині активно

досліджують Н. Бідюк, Т. Василюк, Г. Товканець, Л. Дяченко, В. Ковальчук, О. Кірдан, О. Малихін, М. Марусинець, С. Ніколаєнко, О. Сулима, І. Шимко, І. Размолодчикова та інші.

Тож, можемо зробити висновок, що проблему патріотизму розробляють давно і досить ґрунтовно на наукових засадах. Проте, залишається не достатньо вивченим питання формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти безпосередньо в освітньому процесі, через уведення окремих тем в освітні компоненти.

Насправді, війна в Україні почалася 2014 року, коли було оголошено про проведення антитерористичної операції. Тоді переважна більшість військових – це чоловіки та жінки, які мали досвід служби в армії та в гарячих точках. В лютому 2022 року такої кількості військових було очевидно замало, і надійним щитом на захист України стала вмотивована молодь – цвіт нації, генофонд держави. Мотивацією до захисту своєї території була сформована національно-патріотична компетентність хлопців та дівчат, у яких не виникало вагань та сумнівів чи варто боронити власний дім, батьків, дітей. Тож, сьогодні ми можемо стверджувати, що в Україні патріотизм розвивається в родинному колі, в закладах освіти усіх рівнів.

На наше переконання, формувати національно-патріотичну компетентність дітей та молоді потрібно систематично та комплексно, застосовуючи усі можливі для цього засоби. Це, як ми вже змогли переконатися, основа захисту державних цінностей, суверенітету та територіальної цілісності. Тому вибір теми магістерського дослідження **«Формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти»** є очевидним та своєчасним, адже патріотизм варто формувати та розвивати в особистості протягом усього життя.

Мета дослідження: здійснити теоретичний аналіз особливостей та розробити навчальний модуль з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти в освітньому процесі.

Завдання дослідження:

1. Визначити структуру та функції національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти;
2. Проаналізувати особливості формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти на засадах компетентнісного підходу;
3. Розробити навчальний модуль з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти;
4. Сформулювати методичні рекомендації педагогічним працівникам щодо формування національно-патріотичної компетентності студентів в освітньому процесі.

Об'єкт дослідження: освітнє середовище закладу вищої освіти.

Предмет дослідження: національно-патріотична компетентність здобувачів вищої освіти.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що за умови посилення навчальних курсів окремими модулями можливе більш ефективне формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти в освітньому процесі.

Задля досягнення мети та виконання сформульованих завдань було використано комплекс загальнонаукових і суто педагогічних **методів дослідження**, а саме:

- *теоретичні* – вивчення й аналіз наукової літератури, синтез, узагальнення інформації;
- *емпіричні* – індивідуальне та групове опитування, анкетування, спостереження, бесіда.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості впроваджувати в практику викладання соціально-гуманітарних дисциплін розроблений модуль, який передбачає оволодіння знаннями національно-патріотичного спрямування, формування відповідної компетентності здобувачів вищої освіти. Окрім цього, у роботі закладу освіти можуть бути

використані методичні рекомендації щодо формування національно-патріотичної компетентності студентів в освітньому процесі.

Наукова новизна дослідження:

- *вперше розроблено* універсальний модуль для освітніх компонентів соціально-гуманітарного циклу з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти;
- *уточнено* роль студентського самоврядування у формуванні національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти;
- *надано* методичні рекомендації з удосконалення роботи з формування та розвитку національно-патріотичної компетентності студентів.

Апробація результатів дослідження.

1. Галятовська А. В., Василюк Т. Г. Національно-патріотична компетентність: аналіз дефініції. *Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення* (м. Тернопіль, Україна, 03 березня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 416 с. С. 109 – 112.

База дослідження. Криворізький державний педагогічний університет.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Сутність національно-патріотичної компетентності: аналіз поняття

Увага науковців завжди була спрямована на дослідження особливостей формування та розвитку таких компетентностей як соціальна, національна, патріотична, громадянська тощо. це пояснюється тим фактом, що за будь-якої влади, за будь-яких умов в державі, патріотизму завжди приділялася значна увага.

Серед сучасних науковців, хто досліджує означену проблему, варто назвати таких: І. Бех, М. Качур, О. Коркішко, О. Сухомлинська, М. Щербань, К. Чорна, В. Кульчицький, К. Корсак, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Пометун, О. Порохнавець, Н. Побірченко, В. Матіяш, Н. Лисенко, Л. Семеновська та інші.

Звернімося до корифеїв педагогічної думки, чиї праці до сьогодні не втратили своєї актуальності через гуманізм, дитиноцентризм та науковість.

В. Сухомлинський все своє життя присвятив педагогічній праці. Патріотичне виховання, на його думку, є сферою духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується [22]. Тобто, в поняття патріотизму вкладалося майже усе, що стосувалося духовного життя особистості. саме тому, вважав В. Сухомлинський, це такий важливий процес, який ніколи не мав свого завершення – формування патріотизму.

А. Макаренко завжди в центр своєї педагогічної роботи ставив дитину. Видатний педагог підкреслював, що патріотизм проявляється не тільки в героїчних вчинках, від дійсного патріота потрібен не тільки «героїчний спалах», але й тривала, болісна, натискна робота, часто навіть дуже важка,

нецікава, брудна» [12, с. 112]. Також дослідник наголошував на тому, що патріотизму неможна навчити, патріотизм виключно виховується. І велика роль в цьому – наслідування. Тобто, дитина має бачити взірець своєї поведінки, і тільки тоді зможе повністю втілити в життя педагогічний задум – виховання високоморальної, патріотично налаштованої особистості.

Варто також наголосити на тому, що поняття «компетентність» увійшло в наукове коло педагогів не так давно та пов'язане із компетентнісним підходом в освіті. Ми розуміємо компетентність як характеристику особистості, яка володіє певними знаннями, уміннями та навичками в визначеному колі питань. Компетентність не може бути вродженою, а лише набутою. Тобто, оволодіти тою чи іншою компетентністю можна лише в процесі навчання та практичного виконання навчальних завдань. Видів компетентностей дуже багато. Virізняють ключові та предметні компетентності, проте їхній перелік варіюється в залежності від наукової школи. Серед найбільш розповсюджених та цікавих для науковців компетентностей виокремлюють: соціальну, професійну, інформаційно-комунікаційну, патріотичну, комунікативну, інтерактивну.

У сучасній науковій літературі ми можемо знайти багато потрактувань поняття «національно-патріотична компетентність». Найчастіше, все ж таки, досліджують дві складові цього поняття – національну та окремо патріотичну компетентності.

Так, О. Пометун розуміє громадянську компетентність як здатність, спроможність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права і обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Дослідниця вважає складовими структури громадянської компетентності здобувача освіти три компоненти: ціннісний (ставлення, ціннісні орієнтації, переживання і т. п.), діяльнісний (уміння і навички) і процесуальний або особистісно-творчий (стосується сфери самореалізації)[19].

О. Порохнавець визначає національно-патріотичну компетентність як базову складову компетентнісного підходу в сучасній освіті. Автор розуміє

таку компетентність як інтегративну характеристику особистості, яка містить відповідний рівень психологічної готовності до активного здійснення суспільного життя – патріотичність, національну самосвідомість тощо [20].

І. Бех, досліджуючи національну ідентичність через призму духовного виховання дітей та молоді зумів вивести «принцип національної спрямованості». Науковець зазначає, що цей принцип передбачає формування самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до його культури; повага, толерантність до культури усіх народів, які населяють Україну [1].

Про те, що в Україні серйозно відносяться до патріотичного виховання дітей та молоді свідчать розлогі матеріали на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України.

Зокрема, ми знаходимо таку інформацію на сайті МОН: «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації» [13].

Там же ми знаходимо визначення мети патріотичного виховання, а саме:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби;

- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності;
- працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [13].

Тож, ми робимо висновок, що національно-патріотичному вихованню приділяється значна увага на усіх рівнях освіти. Починаючи від дошкільних закладів освіти і до вищих – наскрізно формується, розвивається, удосконалюється національно-патріотична компетентність особистості здобувача освіти.

Аналіз наукових праць з проблеми національно-патріотичної компетентності дав змогу визначити власне розуміння цієї дефініції. Отже, ми визначаємо національно-патріотичну компетентність як характеристику особистості, здатної до виявлення любові до Батьківщини, захисту національної історії, символів та атрибутики, жертвності та патріотизму.

1.2. Компетентнісний підхід у соціально-педагогічній діяльності

Зважаючи на тему кваліфікаційного дослідження, варто розглянути питання компетентнісного підходу в соціально-педагогічній діяльності.

Освіта на засадах компетентнісного підходу – це віяння європейської наукової спільноти, яке докорінно перебудувало вітчизняну освіту за останні 20 років. Варто сказати, що компетентнісний підхід передбачає формування на розвиток відповідних компетентностей здобувачів освіти та зарекомендував себе позитивно.

Сьогодні компетентнісний підхід в освіті активно розробляють учені І. Агапов, В. Болотов, І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, А. Вербицький, І. Єрмаков, І. Зимня, Е. Зеєр, А. Золотарьова, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева, М. Катуніна, В. Лаптев, О. Лебедев, Н. Радіонова, В. Серіков, А. Тряпицина, А. Хуторський, С. Шишов та інші.

Компетентнісний підхід в соціально-педагогічній діяльності є предметом дослідження В. Андрущенка, Т. Василюк, О. Гури, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Кузьміної, І. Підласого, В. Семиченко, Т. Семигіної, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна та інших.

З'ясуємо роль соціально-педагогічної діяльності в освітньому процесі взагалі та в закладі вищої освіти зокрема.

Соціально-педагогічна діяльність – це специфічний вид професійної діяльності, орієнтований на діагностику, моніторинг та вчасне реагування на складні життєві обставини здобувача освіти. Іншими словами, соціально-педагогічна діяльність спрямована на соціальний, психологічний супровід, надання комплексу відповідних послуг усім учасникам освітнього процесу.

В переважній більшості закладів освіти є посада соціального педагога, практичного психолога. Це свідчить на зорієнтованість вітчизняної освіти на забезпечення соціально-педагогічного захисту та психологічної підтримки здобувачів освіти, зокрема пільгових категорій, в умовах закладу освіти.

Соціально-педагогічна робота є практичним аспектом соціально-педагогічної діяльності хоча інколи в наукових джерелах можна зустріти

ототожнення цих понять. Ми їх розводимо, розуміючи соціально-педагогічну роботу як складову соціально-педагогічної діяльності.

Вся соціально-педагогічна діяльність регламентується Положенням про психологічну службу у системі освіти України, яке було прийняте 2018 року. З того часу, посади соціального педагога та практичного психолога закладів освіти є більш визначеними та з чітким переліком функцій та завдань. Очевидно, що це позитивно відобразилося на професійній діяльності працівників психологічної служби закладу освіти.

Як частина освітнього процесу, соціально-педагогічна діяльність також виконує навчальну та виховну функції. Разом з тим, можемо визначити компетентності здобувачів освіти, які можуть бути сформовані через соціально-педагогічну діяльність, зокрема:

- національно-патріотична;
- соціальна;
- комунікативна;
- інтерактивна;
- громадянська.

Специфіка соціально-педагогічної діяльності залежить від вікових особливостей контингенту закладу освіти, умов реалізації, професіоналізму педагогічних кадрів. Обґрунтуємо специфіку соціально-педагогічної діяльності на засадах компетентнісного підходу у закладі вищої освіти.

В Україні вища освіта не є обов'язковою, тому, маємо припущення, що усі здобувачі вищої освіти мотивовані до навчання та здобуття бажаного фаху. Звісно, працювати із студентами, які самі зацікавлені у здобутті освіти простіше та легше, проте, навіть позитивно налаштовані здобувачі мають свої проблеми, складні життєві ситуації тощо.

Розглянемо соціально-педагогічну діяльність на конкретному ЗВО – Криворізькому державному педагогічному університеті. Для повноцінного соціально-педагогічного супроводу студентів в освітньому процесі створено психологічну службу – структурний підрозділ КДПУ, орієнтований на надання

комплексної соціальної, психологічної допомоги усім учасникам освітнього процесу.

Основними завданнями психологічної служби КДПУ визначено:

- збереження та зміцнення психологічного та соціального здоров'я,
- сприяння особистісному, інтелектуальному і соціальному розвитку студентів шляхом доповнення сучасних методів навчання та виховання ефективними соціально-психологічними технологіями;
- надання психологічної і соціально-педагогічної допомоги всім учасникам освітнього процесу;
- створення та вчасне оновлення бази даних здобувачів вищої освіти пільгових категорій;
- підготовка щомісячно списків здобувачів освіти на призначення соціальної стипендії [21].

Окрім того, соціально-педагогічна діяльність здійснюється за річним планом роботи, в якому передбачено різні напрями соціально-педагогічної діяльності. Така робота організовується, перш за все, задля виконання потреб здобувачів вищої освіти, та на засадах компетентнісного підходу. Під час організації та проведення заходів соціально-педагогічного спрямування, за мету кожного з них ставиться формування та розвиток певної компетентності. Так, наприклад, організовуючи методичний семінар із здобувачами освіти пільгових категорій формується правова компетентність; під час висвітлення основних питань щодо пільг для студентів – правова та соціальна компетентність тощо.

Отже, ми можемо констатувати, що соціально-педагогічна діяльність зі здобувачами вищої освіти КДПУ відбувається на засадах компетентнісного підходу та з урахуванням потреб студентської молоді.

1.3. Особливості формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти

Як ми вже зазначали, національно-патріотична компетентність, мабуть із небагатьох, яка формується і розвивається протягом усього життя особистості. На усіх життєвих етапах цей процес реалізується через різні форми, методи та засоби. Так, до прикладу, ще в дитинстві батьки прививають любов до рідної землі, повагу до старшого покоління, вшанування національних героїв, символіки, атрибутів – символів України. Пізніше така компетентність продовжує свій розвиток в закладах освіти. Це вже проведення різноманітних світ та заходів на вшанування героїв України, залучення до волонтерської діяльності здобувачів освіти, участь в заходах та акціях дитячого та молодіжного руху патріотичного спрямування тощо.

Формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти має свої особливості. Визначимо їх та обґрунтуємо більш детально.

Здобувачі вищої освіти – свідомі громадяни своєї країни. Так склалося історично: прогресивна студентська молодь підпільно організовувала свою діяльність в часи тотальних репресій, зі зброєю в руках захищала суверенітет та цілісність України, завжди представляла інтелектуальну міць нашої держави. Саме тому національно-патріотична компетентність студентів має таку цінність для всього українського народу.

Поглиблене вивчення історії та культури України збагачує національно-патріотичну компетентність здобувачів вищої освіти. Здобуття вищої освіти – процес нелегкий та вимагає багато зусиль, наполегливості, організованості тощо. Одним із нормативних освітніх компонентів для здобувачів вищої освіти КДПУ уведено історію та культуру України. Цей курс поглиблює знання студентів щодо історичних подій, які мали суттєвий вплив на розвиток України в цілому. Важливо також, що студентство вивчає і культуру України, адже за культурою – формування національної свідомості та ідентичності українців.

Активна студентська молодь організовує акції національно-патріотичного спрямування. Сучасна молодь – справжній двигун

інформації. Студентство сьогодні цифровізоване повністю: в соціальних мережах шукають собі пару, закохуються, вчаться, роблять закупи, дарують подарунки, працюють, займаються неформальною та інформальною освітою. Звісно, що розповсюдження інформації також відбувається миттєво та відносно масово. Саме через цей фактор, ми переконані, студентство може швидко та вчасно реагувати на важливі події, організовуватися та організувати навколо себе інших. Найбільш популярними формами патріотичної роботи студентів є флешмоби, волонтерські акції, цифрові фотовиставки тощо.

Волонтерство – провідна риса студентської молоді. Ми вже згадували про волонтерську діяльність студентської молоді, проте вважаємо за потребу виокремити цей вид діяльності як провідну рису молоді. З 24 лютого 2022 року саме студентська молодь КДПУ стала організатором потужного волонтерського руху в Кривому Розі. Саме завдяки їхній мобільності було організовано плетіння сіток, збір продуктів харчування, медичних препаратів, одягу та необхідного обладнання для військових. Окрім того, силами студентства проведено багато заходів для дітей з числа внутрішньо переміщених осіб, дітей загиблих Захисників та Захисниць України, дітей учасників бойових дій. Тож, саме студентська молодь відіграє важливу роль в волонтерському русі сьогодення.

Студентство як прогресивна частина суспільства має вагомий вплив на громадську думку та здатна пропагувати ідеї патріотизму, національної свідомості тощо. До студентства завжди дослухаються як на державному рівні (варто згадати Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021), так на місцевому (при виконкомках діють молодіжні виконавчі комітети, де представники студентської та робітничої молоді вирішують важливі питання для свого регіону чи міста тощо). Підтримка національно-патріотичного руху саме з боку молоді, очевидно, спонукатиме більшу кількість людей долучатися, вірити в те, що в Україні є перспективне майбутнє, раз є така молодь.

Власним прикладом студентська молодь демонструє відданість своїй Батьківщині. Багато студентів – хлопців та дівчат, - стали на захист нашої держави ще з часів антитерористичної операції, і добровільно пішли зі зброєю в руках на війну в лютому 2022 року. Такі приклади героїзму однозначно не залишаться без уваги громадськості. Молодь, особливо освічена, талановита, взагалі не вагається в питанні цілісності та суверенітету України. Це достойний приклад усім нам, дітям та дорослим, як треба віддано любити свою Батьківщину.

Таким чином, усі названі особливості можна віднести до чинників формування та розвитку національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти.

Звісно, визначити та проаналізувати усі особливості формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти неможливо. Проте, названі особливості яскраво свідчать про активну свідому позицію молоді щодо патріотизму та національної ідентичності.

Висновки до першого розділу

Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти дав змогу зробити такі висновки.

Уточнено поняття компетентності, яку ми розуміємо як особистісну характеристику, що є показником знань, умінь та навичок в певному колі питань. Разом з тим, однозначного тлумачення дефініції немає, що пов'язане із широким ужитком цього поняття.

З'ясовано, що патріотичне виховання було предметом ретельного дослідження вітчизняних педагогів В. Сухомлинського, А. Макаренка, С. Сковороди та інших. З цього можна зробити висновок, що питанню формування національної свідомості в нашій країні завжди приділялася значна увага, особливо в процесі навчання.

Визначено національно-патріотичну компетентність як характеристику особистості, здатної до виявлення любові до Батьківщини, захисту національної історії, символів та атрибутики, жертвності та патріотизму.

Досліджено поняття «компетентнісний підхід», яке ми розуміємо як орієнтацію освітнього процесу на формування та розвиток ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти.

Проаналізовано основні особливості формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти на прикладі Криворізького державного педагогічного університету. Зокрема з'ясовано, що студентська молодь є вагомим важелем впливу на формування суспільної думки; активно займається волонтерством; активно організовує заходи на пропагування національної ідентичності, патріотизму тощо.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Визначення потенціалу закладу вищої освіти у формуванні національно-патріотичної компетентності студентства

В Україні вища освіта не є обов'язковою, тож, робимо припущення про те, що переважна більшість здобувачів вищої освіти все ж таки вмотивовані до навчання. Звісно, є такі, які здобувають освіту на прохання або вимогу батьків, або обрали майбутню професію не роздумуючи тощо. Проте, ми переконані, що таких студентів дуже мало, а в цілому студентство самостійно обрало майбутніх фах та вчиться наполегливо.

Саме той факт, що здобувачі вищої освіти самостійно обирають заклад вищої освіти та свою майбутню професію може свідчити про мотивацію до здобуття знань. Очевидно, що студентське життя – це не лише набуття відповідних знань, умінь та навичок. Освітній процес також можна розглядати як процес соціалізації молодого людини. Саме в цей період життя відбуваються важливі життєві події – кохання, створення сім'ї, народження дітей, перше робоче місце та багато чого іншого.

Окрім того, студентське життя сповнене різними творчими, соціально значущими заходами та подіями. Так, саме молодь є рушійною силою волонтерського руху, формування громадянської позиції, соціальної активності, лідерського потенціалу тощо.

Формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти також відбувається протягом усього періоду навчання.

Національно-патріотична компетентність студентів – це здатність та готовність студентів до розуміння, цінування, та активного виявлення патріотизму і національної свідомості. Ця компетентність базується на розумінні та повазі до власної культури, історії, традицій та цінностей своєї

країни. Вона також може включати у себе готовність працювати на благо своєї країни, сприяти соціальному розвитку та позитивному іміджу країни на міжнародній арені.

Ми вважаємо, що соціально-педагогічний потенціал закладу вищої освіти здатен заохотити молодь до патріотичної діяльності, до формування національної культури та утвердження ідентичності громадянина України. Для цього в закладі освіти, зокрема Криворізькому державному педагогічному університеті, проводяться відповідні заходи, організовуються акції, виставки, квести, фестивалі, творчі конкурси тощо. Є відповідні структурні підрозділи, які відповідають за організацію роботи з формування та розвитку національно-патріотичної компетентності студентів. До таких підрозділів можемо віднести:

- психологічну службу КДПУ;
- студентський клуб;
- студентську раду;
- ради факультетів;
- міжнародний відділ.

Кожен із зазначених структурних підрозділів університету виконує завдання із формування патріотичної та національної компетентностей здобувачів освіти. Окрім того, опосередковано така діяльність відбувається на виховних кураторських годинах, навчальних заняттях, різних видах практики. Тобто, увесь потенціал закладу вищої освіти використовується задля цієї мети – сформованості національно-патріотичної компетентності молоді. Основні складові національно-патріотичної компетентності студентів можна охарактеризувати таким чином.

Знання та розуміння. Студенти повинні мати знання про історію, культуру, географію та політику своєї країни. Це включає знання про ключові події, видатних особистостей, символи, традиції та цінності. Як правило, це відбувається в освітньому процесі безпосередньо під час опанування навчального матеріалу із дисциплін, зокрема: історія України, право, культурні

практики сучасності, соціологія, педагогіка, основи академічного письма, освітня політика тощо.

Повага та цінності. Студенти повинні цінувати і поважати свою культуру, спадщину та співгромадян. Вони мають розуміти, що різноманітність є невід'ємною частиною культурного багатства.

Готовність до дії. Ця компетентність також передбачає готовність студентів діяти на користь своєї країни. Це може включати участь у громадських заходах, волонтерство, або ж робота в сферах, що сприяють розвитку країни.

Патріотичні цінності. Студенти повинні мати свої власні патріотичні цінності, які вони готові захищати та пропагувати. Це може включати цінності, пов'язані зі свободою, демократією, правами людини та соціальною справедливістю.

Міжнародна свідомість. Національно-патріотична компетентність також може включати у себе розуміння місця своєї країни в світовому контексті та готовність співпрацювати з іншими країнами на міжнародній арені.

Важливо враховувати, що національно-патріотична компетентність не передбачає виключення або ворожнечі до інших країн чи культур. Вона сприяє розвитку позитивних відносин і співпраці між країнами та народами.

Таким чином, ми визначили потенціал та можливості закладу вищої освіти у формуванні національно-патріотичної компетентності студентів. Зрозуміло, що фундамент такої роботи закладається в родині, потім в школі. Якщо такого фундаменту немає, то в особистості просто відсутня потреба у прояві своєї ідентичності, вона взагалі відсутня.

Саме тому надзвичайно важливо, щоб з раннього віку дитині навіювали соціальні цінності – любов до Батьківщини, повагу до народної культури на цінностей, визнання неподільності рідної землі, її захист.

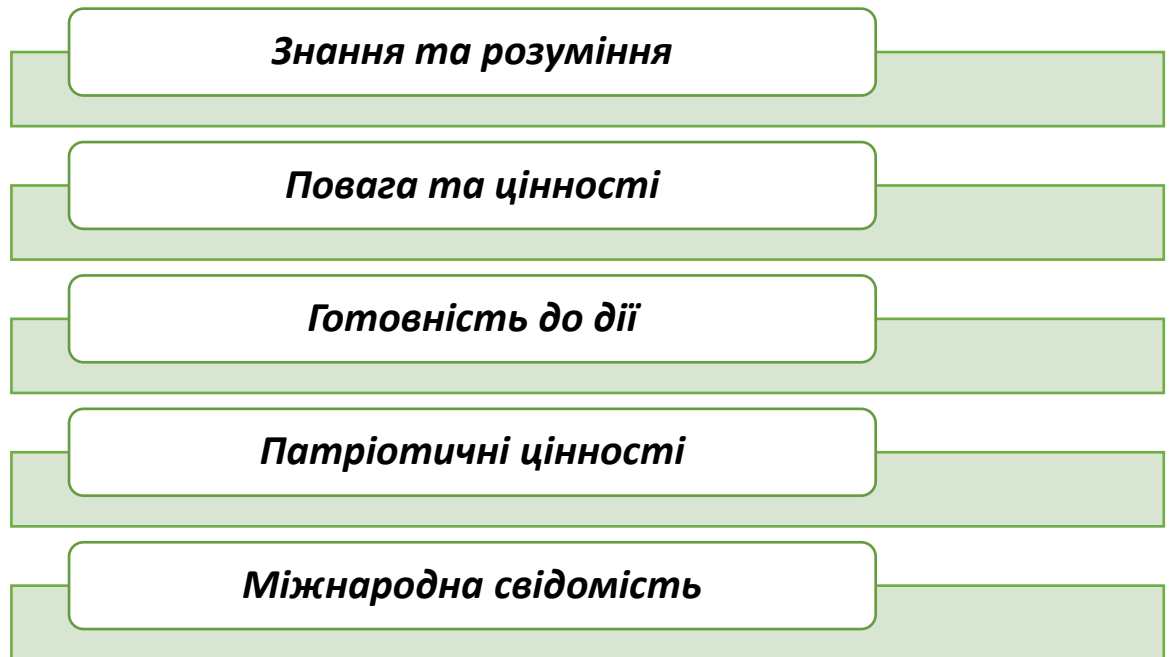

Рис. 2.1. Основні складові національно-патріотичної компетентності молоді

2.2. Аналіз навчальних курсів спеціальностей 231 Соціальна робота та 011 Освітні, педагогічні науки

Перш за все, визначимо перелік тих нормативних та вибіркових освітніх компонентів, які забезпечують формування безпосередньо або опосередковано національно-патріотичну компетентність сучасного здобувача вищої освіти. Для аналізу і порівняння ми обрали дві спеціальності – 231 Соціальна робота (підготовка бакалаврів) та 011 Освітні, педагогічні науки (підготовка магістрів).

Варто зауважити, що освітні програми розробляються відповідно до затверджених стандартів вищої освіти для обох спеціальностей, тож заклад вищої освіти реалізовує державну освітню політику Міністерства освіти і науки України. Тобто, в переліку освітніх компонентів є ті, вивчення яких має забезпечити досягнення здобувачами освіти програмних результатів, передбачених стандартом вищої освіти для конкретної ситуації.

Таблиця 2.1.

**Освітні компоненти спеціальності 231 Соціальна робота та 011
Освітні, педагогічні науки**

<i>Освітні компоненти на спеціальності 231 Соціальна робота</i>	<i>Освітні компоненти на спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки</i>
Актуальні проблеми історії та культури	Освітня політика
Теорія та історія соціальної роботи	Соціально-молодіжна робота
Основи соціально-правового захисту особистості	
Етика соціально-педагогічної роботи	
Педагогіка сімейного виховання	

Конкретизуємо за кожним освітнім компонентом потенціал у формуванні національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти.

Перш за все, проаналізуємо освітні компоненти, які вивчають здобувачі вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота рівня вищої освіти бакалавр.

Дисципліна «Актуальні проблеми історії та культури» орієнтує здобувачів вищої освіти на розуміння актуальних проблем сучасної історії України, на вивчення та узагальнення матеріалу щодо історичної культурної спадщини через призму вітчизняної науки. Також розглядаються питання національної культури у різні періоди розвитку держави, впливи репресійних режимів, диктатури радянського союзу тощо. Саме через призму такого навчального матеріалу формується національно-патріотичне ставлення здобувачів вищої освіти до подій в сучасній Україні. Такий освітній компонент закладає основні засади розуміння студентами реалій та наслідків певних

історичних подій, дає змогу проаналізувати негативні наслідки окремих подій тощо.

В курсі «Теорія та історія соціальної роботи» є навчальний модуль, який передбачає вивчення історії заснування соціальної роботи на теренах України. Акцент робиться на питомих українських рисах менталітету – доброта, турбота про близьких та немічних, меценатство, милосердя, гуманність тощо. У контексті формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти важливо є демонстрування таких рис українського народу, які зазначалися вище.

«Основи соціально-правового захисту особистості» – освітній компонент, який забезпечує формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти через призму вивчення своїх прав, основ соціального захисту та правових засад в цілому. Тож, вважаємо такий освітній компонент, беззаперечно, таким, що формує національно-патріотичну компетентність особистості, адже вчить поважати права інших, дотримуватися загальноприйнятих правил існування у соціумі.

В курсі «Етика соціально-педагогічної роботи» вивчаються загальні поняття честі, обов'язку, моралі та моральності. Також в окремому модулі розглядаються питання вітчизняної соціальної роботи через призму гуманізму та національної ідентичності. Тобто, за національною ознакою ми, українці, є гуманним, толерантним та мирним народом. Важливою складовою вивчення курсу є орієнтація здобувачів вищої освіти на самоідентичність особистості фахівця з соціальної роботи. Наголошується, що професійні компетентності є очевидно важливими для такої професії, проте без особистісних якостей (емпатія, гуманізм, толерантність, взаємодопомога тощо) не може бути й мови про високий професіоналізм в соціально-педагогічній сфері.

Освітній компонент «Педагогіка сімейного виховання» сприяє формуванню здорового ставлення молоді до сім'ї як осередку всебічного розвитку особистості. У розрізі нашого дослідження варто зауважити, що в цьому курсі вивчаються сімейні традиції та цінності, що були притаманні

українській сім'ї з давніх-давен. Мова йде про ті традиції, які засновані на визначній ролі чоловіка та жінки, безумовної любові до дітей та рідної землі, повага до старшого покоління, цінування своїх героїв, історичної мудрості та спадщини. Отже, формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти під час опанування курсу «Педагогіка сімейного виховання» відбувається систематично та комплексно, адже сам курс побудовано таким чином, щоб тема національних сімейних традицій постійно була в обговоренні студентами.

Аналізуючи освітні компоненти, які вивчають здобувачі освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки рівня вищої освіти магістр, можемо констатувати, що формування та розвиток національно-патріотичної компетентності забезпечується в межах курсів «Освітня політика» та «Соціально-молодіжна робота».

Освітній компонент «Освітня політика» спрямований на вивчення та поглиблення вже наявних знань здобувачів вищої освіти щодо управління освітньою галуззю, формування національної стратегії з розвитку освіти та науки, розуміння ієрархічної побудови освітньої системи в Україні. Акцент робиться на національному векторі розвитку освіти, підвищення її якості, забезпечення її успішного функціонування в умовах євроінтеграції тощо. Разом з тим, національно-патріотична складова проявляється у підвищенні престижності вітчизняної науки і освіти, її входження на європейську та світову арени як повноправного учасника наукової спільноти.

Освітній компонент «Соціально-молодіжна робота» є практико-орієнтованим, адже сучасна молодь потребує кваліфікованого радника, друга, наставника – молодіжного працівника. Вивчення засад молодіжної політики, нормативно-правового врегулювання молодіжної роботи та інших аспектів орієнтує здобувача вищої освіти на роботу з українською молоддю, з її традиціями, переконаннями, життєвими принципами та цінностями. Таким чином, через практичну волонтерську діяльність, соціально-педагогічні заходи

тощо формується національно-патріотична компетентність здобувачів вищої освіти у процесі вивчення такого курсу.

Очевидно, що аналіз освітніх компонентів, які вивчаються на обох спеціальностях, не може бути повним, адже передбачити усі випадки, коли при викладання навчального матеріалу викладачем або самостійній підготовці здобувачів освіти буде формуватися національно-патріотична компетентність або її складова. Разом з тим, ми констатуємо, що студенти вивчають різні дисципліни, в яких окремі модулі дотичні до національної ідентичності, формування національного та патріотичного ставлення до рідного краю.

Таким чином, ми з'ясували, що формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти забезпечується, проте немає універсального навчального модулю, який би мав на меті формувати та систематично розвивати досліджуваний феномен у студентства.

2.3. Розробка навчального модулю з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти

Будь-який освітній компонент складається із різної кількості модулів, що залежить від обсягу навчального матеріалу, тематики, кількості та видів поточного контролю та інших факторів.

Теоретичний аналіз проблеми формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти дав змогу визначити універсальні теми для окремого модулю. Ми передбачаємо, що загальними знаннями є:

- історія України (за професійним спрямуванням);
- особливості вітчизняного менталітету;
- національні традиції, звичаї, цінності;
- сучасні культура та мистецтво;
- національні герої та героїні;
- патріотизм як особистісна характеристика.

Навчальний модуль з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти

Мета:

- формувати національно-патріотичну компетентність здобувачів вищої освіти;
- розвивати здатність до глибокого усвідомленого аналізу історичної спадщини;
- привертати увагу студентів до національної культури та мистецтва;
- сприяти формуванню волонтерської діяльності здобувачів вищої освіти;
- забезпечувати соціально значущу діяльність молоді в освітньому процесі.

Тематика.

Вступ до курсу. Основні поняття курсу: нація, націоналізм, патріотизм, компетентність. Основні відмінності народу, нації, населення, суспільства, соціуму. Національно-патріотична компетентність в структурі громадянської: етапи, форми, методи, засоби, способи та технології формування.

Історія України за професійним спрямуванням. Історія соціальної роботи та соціальної педагогіки на теренах сучасної України. Монастирі та храми як перші осередки надання допомоги. Зародження волонтерського руху. Меценатство як вид соціальної допомоги. Соціономічні професії в системі гуманізму нації.

Сучасна культура та мистецтво. Видатні діячі культури та мистецтва. Визнання України на світових аренах. Традиції українського мистецтва в музиці, літературі, живопису. Виразні образи національного культурного діяча України.

Активна громадянська позиція особистості. Поняття активної соціальної позиції. Види громадянської позиції. Формування та розвиток громадянської позиції дітей, підлітків та молоді. Розвиток громадянської

позиції людей похилого віку. Вплив соціально-політичних умов на формування, розвиток та зміну активної громадянської позиції.

Ми розуміємо, що такий універсальний модуль може бути модифіковано до будь-якої спеціальності, рівня освіти та рівня сформованості національно-патріотичної компетентності слухачів. Тож, використання такого тематичного модулю може бути корисним як у вищій школі, так і інших закладах освіти, зокрема загальної середньої освіти, фахової передвищої, післядипломної, освіти дорослих.

Рис. 2.2. Тематичний план модулю «Національно-патріотична компетентність особистості»

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційного дослідження ми акцентували увагу на визначенні потенціалу Криворізького державного педагогічного

університету у формуванні національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти. Аналіз освітнього середовища засвідчив, що такі структурні підрозділи як: студентський клуб, студентська рада, молодіжний центр, бібліотека тощо є такими, потужність яких здатна забезпечити вплив на громадянську позицію здобувачів освіти, формування у них свідомого ставлення до рідної землі, до культури, традицій тощо.

Здійснено аналіз основних складових національно-патріотичної компетентності студентів, а саме: знання та розуміння, повага та цінності, готовність до дії, патріотичні цінності, міжнародна свідомість.

Проаналізовано освітні компоненти освітніх програм підготовки бакалаврів та магістрів за спорідненими спеціальностями – 231 Соціальна робота та 011 Освітні, педагогічні науки. Встановлено, що на бакалавраті дисциплін, які б забезпечували формування національно-патріотичної компетентності більше, ніж на магістратурі, що логічно пояснюється терміном навчання. Визначено, що кількість модулів, що б відповідали основному завданню – сформувати національно-патріотичну компетентність здобувачів освіти, все ще недостатньо.

Розроблено навчальний модуль «Формування національно-патріотичної компетентності особистості», тематика якого передбачає оволодіння знаннями з історії за професійним спрямуванням, основами сучасної культури та мистецтва, активної громадянської позиції особистості.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Роль студентської ради у формуванні національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014), студентська рада є невід’ємною складовою управлінської складової освітнього процесу. У кожному закладі освіти на сьогодні є орган управління – студентська рада. В Криворізькому державному педагогічному університеті цей орган представлено усіма факультетами, що забезпечує об’єктивність, доступність, відкритість управлінських рішень.

Сьогодні молодь – провідна демографічна група в Україні. І це підтверджується тим фактом, що саме молодь добровільно стала на захист держави з 24 лютого 2022 року. Молодь свідомо зробила свій вибір на користь захисту своїх прав, особистої свободи, захисту територіальної цілісності України. При чому ми наголошуємо на тому, що окрім воєнного фронту, під час війни саме завдяки зусиллям молодіжного руху організовано волонтерську допомогу, логістику, забезпечення, міжнародні контакти тощо. Все, що здатне підтримати воїна, допомогти тим, хто на фронті – все роблять молоді люди.

Роль студентської ради закладу вищої освіти полягає у виконанні таких завдань:

- участь у засіданнях Вченої ради, участь в голосуваннях, що дає підстави говорити про вагомий роль студентської ради у формуванні політики університету;
- представництво інтересів здобувачів освіти в усіх інстанціях, дотичних до освіти;
- вдосконалення комунікативних навичок під час роботи в команді;

- можливість реалізації власних ідей стосовно освітнього процесу;
- можливість стати активним учасником державної молодіжної політики;
- підтримка найактивніших студентів засобами заохочення, матеріальних винагород, іменних стипендій тощо.

Звісно, передбачити усі аспекти та можливості впливу студентської ради університету на формування загального світогляду здобувачів освіти неможливо, проте ми відмічаємо реальні можливості самої молоді бути патріотами своєї держави, показувати приклад іншим, заохочувати суспільство до національного руху за свободу, територіальну цілісність та незалежність України.

Рис. 3.1. Роль студентської ради закладу вищої освіти

3.2. Методичні рекомендації педагогічним працівникам щодо формування національно-патріотичної компетентності студентів в освітньому процесі

На основі ґрунтовного теоретичного аналізу проблеми формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти ми зробили висновок про те, що важливу роль у такій відповідальній справі відіграють педагогічні працівники. Тож, ми вважаємо за потрібне надати методичні рекомендації викладачам закладів освіти щодо підвищення рівня сформованості означеного явища у здобувачів. Коротко опишемо кожен із рекомендацій.

Особистий приклад педагога.

Як і в дитинстві дитина бере приклад із своїх батьків, так і в студентському житті викладачі відіграють роль взірця для здобувачів освіти. Тож, важливого значення набуває рівень національно-патріотичної компетентності, перш за все, у самих педагогів. Уважаємо, що тільки високоморальна особистість, яка дотримується національних традицій, поважає національні символи, добре знає та шанує історичне минуле своєї батьківщини здатна бути гідним прикладом для студентської молоді, особливо у питанні формування національно-патріотичної компетентності.

Сприяння ініціативності здобувачів освіти.

Молодь – найбільш прогресивна, цілеспрямована та разом з тим постійно мінлива соціальна група населення. Саме молодь часто «задає тон» в багатьох напрямках суспільного життя. Її ініціативність безмежна, тож варто постійно підтримувати такі починання, сприяти підвищенню самооцінки молоді людини, допомагати їй в усьому. Переконані, що сприяння ініціативності студентської молоді позитивно вплине на формування складових національно-патріотичної компетентності, адже відчуваючи всебічну підтримку з боку педагогічного колективу молодь відчуватиме точку

опори, а це забезпечить в свою чергу наполегливість, цілеспрямованість та рішучість в усіх починаннях.

Календар пам'ятних та визначних дат.

План виховної роботи будь-якого закладу освіти обов'язковому порядку містить перелік знаменних та визначних для України дат. Як правило, це загальновідомі свята, дати народження та смерті великих українських митців, дні пам'яті тощо. Але насправді в календарі пам'ятних та визначних дат може бути набагато більше подій, адже наша країна сповнена історичними подіями, постатями тощо. Особливо важливо в даному питанні увести в план виховної роботи дати, які мають регіональне значення. Це має сприяти вихованню любові до своєї малої батьківщини, формуванню патріотизму тощо.

Заходи із залученням видатних постатей сучасності.

Уже не перший рік існує позитивна практика організації в закладах вищої освіти цікавих зустрічей із видатними особистостями сучасності. Це і поети, письменники, композитори, художники, журналісти, академіки, політологи, громадські діячі. Найкращі представники вітчизняної культури та мистецтва проводять лекторії, творчі вечори, круглі столи задля популяризації духовності українського народу, підвищення обізнаності сучасної молоді у мистецтві, досягненнях сучасності тощо. Варто сказати, що маючи практику відвідування таких заходів ми відмічаємо неабиякий інтерес молоді до такого роду зустрічей. Цей факт можна пояснити тим, що молодь вже не перший рік обмежена в живому спілкуванні, пересуванні країною. Спочатку причиною стала світова пандемія коронавірусу COVID-19, потім повномасштабне вторгнення окупантів на територію України. Очевидно, що молоді люди відчувають гостру потребу в спілкуванні, особливо із людьми цікавими, непересічними постатями сучасності. На наше переконання, залучення молоді до спілкування із видатними митцями сучасної України сприятиме формуванню національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти зокрема та усіх учасників освітнього процесу в цілому.

Освоєння сучасних освітніх технологій педагогічними працівниками.

Варто усвідомлювати, що формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти має відбуватися не лише при вивченні курсу історії або на тематичних семінарах. Сьогодні існує безліч інноваційних освітніх технологій, зокрема із інтерактивом, за допомогою яких можна формувати та розвивати досліджуване явище. Тож, варто опанувати та постійно впроваджувати в практику викладацької діяльності, соціально-молодіжної роботи такі технології. Це дасть змогу викладачеві в цікавій формі викладати матеріал, організовувати різні заходи з формування національно-патріотичної компетентності учасників освітнього процесу.

Рис. 3.2. Методичні рекомендації педагогічним працівникам з формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти

У третьому розділі кваліфікаційного дослідження обґрунтовано роль студентської ради як провідного органу управління в освітньому процесі. Завдяки імплементації Закону України «Про вищу освіту» студентська рада закладів освіти стала невід’ємною складовою освітньої установи. Разом з тим, потенціал студентської ради ще не вивчений повністю. Ми переконані, що такий колегіальний орган має можливість впливати на формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти.

На основі ґрунтовного теоретичного аналізу проблеми формування національно-патріотичної компетентності нами розроблено комплекс методичних рекомендацій педагогічним працівникам з формування досліджуваного явища у здобувачів вищої освіти, зокрема це:

- особистий приклад педагога;
- сприяння ініціативності здобувачів освіти;
- календар пам’ятних та визначних дат;
- заходи із залученням видатних постатей сучасності;
- освоєння сучасних освітніх технологій педагогічним працівниками.

ВИСНОВКИ

Сьогодні, в часи повномасштабної війни проти України, ми усі опинилися в складній ситуації вибору – кожен дав відповідь сам собі: а чи патріот я своєї Батьківщини? Ми погоджуємося, що відповідь не може бути простою, адже поняття патріотизму все ще досліджується багатьма науковими спільнотами, визначаються ключові показники, критерії, за якими вимірюється патріотизм. Очевидно, ми не вправі давати визначенню «патріотизму» остаточне трактування, але говорячи про це маємо на увазі особистісну якість людини бути відданим власній державі, знати та поважати її історичне минуле, традиції та звичаї, бути гідним представником своєї батьківщини на світових майданчиках.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань формування національно-патріотичної компетентності здобувачів освіти дав змогу зробити такі висновки.

У першому розділі дослідження уточнено поняття компетентності, яку ми розуміємо як особистісну характеристику, що є показником знань, умінь та навичок в певному колі питань. Ми переконані, що будь-яка особистість є компетентною в певних питаннях своїх інтересів. Разом з тим, однозначного тлумачення дефініції до сьогодні в науковій площині немає, що пов'язане із широким ужитком цього поняття.

З'ясовано, що патріотичне виховання було предметом ретельного дослідження вітчизняних педагогів – корифеїв педагогічної думки В. Сухомлинського, А. Макаренка, С. Сковороди та інших. З цього можна зробити висновок, що питанню формування національної свідомості в нашій країні завжди приділялася значна увага, особливо в процесі навчання.

Визначено національно-патріотичну компетентність як характеристику особистості, здатної до виявлення любові до Батьківщини, захисту національної історії, символів та атрибутики, жертвності та патріотизму.

Досліджено поняття «компетентнісний підхід», яке ми розуміємо як орієнтацію освітнього процесу на формування та розвиток ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти.

Проаналізовано основні особливості формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти на прикладі Криворізького державного педагогічного університету. Зокрема з'ясовано, що студентська молодь є вагомим важелем впливу на формування суспільної думки; активно займається волонтерством; активно організовує заходи на пропагування національної ідентичності, патріотизму тощо.

У другому розділі кваліфікаційного дослідження ми акцентували увагу на визначенні потенціалу Криворізького державного педагогічного університету у формуванні національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти. Аналіз освітнього середовища засвідчив, що такі структурні підрозділи як: студентський клуб, студентська рада, молодіжний центр, бібліотека тощо є такими, потужність яких здатна забезпечити вплив на громадянську позицію здобувачів освіти, формування у них свідомого ставлення до рідної землі, до культури, традицій тощо.

Здійснено аналіз основних складових національно-патріотичної компетентності студентів, а саме: знання та розуміння, повага та цінності, готовність до дії, патріотичні цінності, міжнародна свідомість.

Проаналізовано освітні компоненти освітніх програм підготовки бакалаврів та магістрів за спорідненими спеціальностями – 231 Соціальна робота та 011 Освітні, педагогічні науки. Встановлено, що на бакалавраті дисциплін, які б забезпечували формування національно-патріотичної компетентності більше, ніж на магістратурі, що логічно пояснюється терміном навчання. Визначено, що кількість модулів, що б відповідали основному завданню – сформувати національно-патріотичну компетентність здобувачів освіти, все ще недостатньо.

Розроблено навчальний модуль «Формування національно-патріотичної компетентності особистості», тематика якого передбачає оволодіння знаннями

з історії за професійним спрямуванням, основами сучасної культури та мистецтва, активної громадянської позиції особистості.

У третьому розділі кваліфікаційного дослідження обґрунтовано роль студентської ради як провідного органу управління в освітньому процесі. Завдяки імплементації Закону України «Про вищу освіту» студентська рада закладів освіти стала невід’ємною складовою освітньої установи. Разом з тим, потенціал студентської ради ще не вивчений повністю. Ми переконані, що такий колегіальний орган має можливість впливати на формування національно-патріотичної компетентності здобувачів вищої освіти.

На основі ґрунтовного теоретичного аналізу проблеми формування національно-патріотичної компетентності нами розроблено комплекс методичних рекомендацій педагогічним працівникам з формування досліджуваного явища у здобувачів вищої освіти, зокрема це:

- особистий приклад педагога;
- сприяння ініціативності здобувачів освіти;
- календар пам’ятних та визначних дат;
- заходи із залученням видатних постатей сучасності;
- освоєння сучасних освітніх технологій педагогічним працівниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 344 с.
2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
3. Бондаренко Н. Ідеї українських інтелектуалів як підложжя національно-патріотичного виховання. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*. Суми: КЗ Сумський ОШПО, 2022. С. 1–13.
4. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа» : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка, 15.03.2023 / уклад. О.Е. Жосан. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 286 с.
5. Віндюк П. А. Критерії патріотичного виховання студентської молоді. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp15/tezi.vindjuk.pdf
6. Волошина Н., Пампуха І. Порівняльний аналіз понять «патріотизм» і «націоналізм» в Україні. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2015. №4. С. 122–129.
7. Грабовський С. Якими були насправді традиційні цінності? *День*. № 105-106. 15-16 червня, 2018 р. С. 11.
8. Гривинський Р. Шевченко як ключ до української ідентичності й історії. *День*. № 27–28. С. 32.

9. Зубцова Ю. Є. Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї : автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Зубцова Юлія Євгенівна. Київ, 2012. 21 с.
10. Косенко О. Про дві риси українців. Не маємо жодних підстав вважати себе бідними-нещасними. *День*. 2016. № 156–157. 2–3 верес. С. 18.
11. Лісовець О. В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 111 с.
12. Макаренко А. С. Коллектив и воспитание личности М. : Педагогика, 1972. – 336 с.
13. Міністерство освіти і науки України. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahistprav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>
14. Мірошніченко В. І. Система патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників : монографія. В. І. Мірошніченко. Хмельницький, 2012. 376 с.
15. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.
16. Нова Європа: есеї українських інтелектуалів. Упорядниця Катерина Зарембо. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 176 с.
17. Педагогічний словник для молодих батьків / АПН України, Ін-т пробл. виховання, Держ. центр соц. служб для молоді ; авт. кол.: Т. Ф. Алексеєнко, Л. В. Артемова, Н. І. Баглаєва, І. Бех. Київ, 2002. 244 с.
18. Плачинда С. Сучасний український націоналізм як ідеологія. *Літературна Україна*. 1992. 23 лип. С. 7
19. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18.

20. Порохнавець О. М. Наукова інтерпретація сутності поняття «національно-патріотична компетентність» в психолого-педагогічній літературі. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск 67. Херсон : ХДУ, 2015. С. 395 – 399.
21. Психологічна служба КДПУ : офіційний сайт Криворізького державного педагогічного університету. URL: <https://kdpu.edu.ua/sotsialno-hromadska-diialnist/psykholohichna-sluzhba/nashi-zavdannia.html>
22. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. К. : Радянська школа, 1977. Т. 3 : Народження громадянина. 669 с.
23. Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика : моногр. / Авт. кол.: Александрова О.С., Левітас Ф.Л., Салата О.О., Шепетяк О.М., Матвійчук О.Є., Петрошук Н.Р. та ін. ; [за заг. ред. проф. Левітаса Ф.Л. ; наук. ред. Александрової О.С., Салати О.О.]. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 172 с.
24. Яцій О. М. Національно-патріотичне виховання учнів: методичні рекомендації . Одеса: Букаєв, 2019. 32 с.